

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний авіаційний університет
Aix-Marseille Université (France)
TESOL – Ukraine

**НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ
В МОВІ І КУЛЬТУРІ**

Збірник наукових праць

Київ 2017

УДК 821.09(100)(082)

НЗ5

Національна ідентичність в мові і культурі: збірник наукових
НЗ5 праць / за заг. ред. А.Г. Гудманяна. О.Г. Шостак. - К.:Талком, 2017. -
343 с.

ISBN 978-617-7397-36-5

Збірник містить тексти доповідей Х Міжнародної конференції з питань національної ідентичності в мові і культурі, що відбулася 17-18 травня 2017 року на кафедрі іноземних мов і прикладної лінгвістики Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету (м. Київ, Україна).

Організаційний комітет

Голова оргкомітету:

Гудманян А.Г., д-р філол. наук, проф., директор Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету

Заступник голови:

Шостак О.Г., канд. філол. наук, доцент, зав. кафедрою іноземних мов і прикладної лінгвістики Навчально-наукового Гуманітарного інституту Національного авіаційного університету

Члени оргкомітету:

Артюшкіна О., канд. наук з лінгвістики, доцент каф-ри славістики, університет Екс-Марсель, м. Екс-ан-Прованс, (Франція)

Радю А.І., канд. філол. наук, доцент кафедри іноземних мов для гуманітарних факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка

Рецензенти:

Дудок Р.І., д-р філол. наук, проф., зав. кафедрою іноземних мов для гуманітарних факультетів Львівського національного університету імені Івана Франка

Мосенкіс Ю.Л., док. філол. наук, професор, професор кафедри сучасної української мови Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Чеснокова А.В., проф. каф-ри англ. філол. і перекладу Київського університету імені Бориса Грінченка

*Рекомендовано до друку Вченою радою Гуманітарного інституту
(Протокол № 3 від 19 квітня 2017 р.)*

ISBN 978-617-7397-36-5

© Національний авіаційний університет, 2017

© Колектив авторів, 2017

**ПАМ'ЯТЬ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНОЇ
ІДЕНТИЧНОСТІ (НА МАТЕРІАЛІ МАЛОЇ ПРОЗИ
Й. РОТА, Б. ШУЛЬЦА, М. ЯЦКОВА)**

Значну роль у формуванні індивідуальної культурної ідентичності відіграє пам'ять. Саме через використання різних форм пам'яті витворювався концепт Галичини як певного місця поміж кордонами. До різноманітних форм пам'яті зверталися не лише неочевидці Галичини початку ХХ ст., але й ті, хто був із неї родом. Крах Австро-Угорщини робив із них свідків, з одного боку, «іншого» минулого, а з іншого – трагедії Першої світової війни.

Для творчості Й. Рота, Б. Шульца та М. Яцкова війна стає ключовою подією. Вони переживають її у різний спосіб – безпосередньо беручи у ній участь як солдат (М. Яцків) чи військовий журналіст (Й. Рот), спостерігаючи її наслідки у культурному просторі галицького краю (Й. Рот), усвідомлюючи довоєнну Галичину як міфологему втраченої Землі Обітованної (Б. Шульц).

У сучасних меморіальних студіях важливими концептами виступають пам'ять і пригадування. Перша є джерелом спогадів, апелює до фактів, що відбулися, які зафіксовані загальним досвідом, часто проявляється у формі вшанування символічних місць. Натомість спогад пов'язаний із сучасним індивідуальним переживанням минулого, що кожної миті розпадається і, залежно від обставин, вибудовується наново.

Відтак пам'ять і спогад відрізняються часовою структурою. Якщо перша обіймає все, про що ми думаємо і що є вже уніфікованим, «мертвим», таким, що не підлягає змінам, то спогад навпаки – завжди живий, самобутній, походить із надр індивідуальної свідомості. На прикладі художньої творчості обраних авторів можемо спостерегти, як вони апелюють до цих концептів. Галичина Й. Рота – це передовсім пам'ять про австро-угорську довоєнну дійсність, життя людей, їхні вподобання та переконання.

У художній практиці фіксуємо два типи текстів, у яких відбуваються акти звернення до минулого: текст-пам'ять і текст-спогад. У перших автор або відокремлений від наратора, або виступає в ролі свідка – того, хто зіставляє сучасне з минулим. Натомість другі – це завжди індивідуальне переживання минулого в

теперішньому. Автор постає тут головним оповідачем, а минуле – щоразу іншим.

Можемо спостерігати це в творах Б. Шульца. Автор, головний оповідач, пригадує свій дім, свого батька, і ці спогади щоразу є іншими, об'єднаними ледь вловимими контурами певної ідеї. Обидва типи текстів – текст-пам'ять і текст-спогад – маємо у творчості М. Яцкова.

Галичина у творах аналізованих письменників виступає спільним «місцем пам'яті». Уперше цей термін увів наприкінці ХХ ст. в межах загального проекту «Місця пам'яті» П. Нора, досліджуючи історію формування колективної пам'яті Франції.

У своїх працях вчений відстоював думку, що кожна нація має власні точки, не обов'язково географічні, у яких формується та передається від покоління до покоління пам'ять суспільства. Це можуть бути споруди, події, традиції тощо, оточені символічною аурою, покликані зберігати колективну пам'ять. Водночас усвідомлення індивідами таких місць важливе при формуванні колективної пам'яті [3, с. 48].

Ідею меморіальних місць продовжив німецький єгиптолог Я. Ассманн. У праці «Простори спогаду. Форми та трансформації культурної пам'яті» він визначає місця пам'яті як «розкидані фрагменти втрачених і зруйнованих життєвих зв'язків. Адже з руйнацією місця його історія не припиняється; воно зберігає в собі матеріальні рештки, які стають елементами розповідей, а разом з тим вихідними точками нових культурних спогадів» [1, с. 258].

Так само Галичина як символічне місце пам'яті продовжує своє життя у текстах Й. Рота, Б. Шульца та М. Яцкова, трансформуючись у різну, не лише індивідуальну, але й національну культурну пам'ять.

В описі такого місця пам'яті цікавим є не лише те, що описує автор, але і як він це робить, за допомогою яких образів та художніх засобів. З цього огляду надзвичайно важливою для нас виступає праця Г. Башляра «Поетика простору». У центрі праці постають дослідження «щасливого простору», «топофілії», простору, в якому ми чуємося захищеними. «Притаманна їм реальна охоронна цінність, – твердить Г. Башляр, – доповнюється уявними цінностями, і з часом саме вони стають головними» [2, с. 16].

Парадоксально, але у випадку пам'яті чи спогаду про Галичину вона, властиво, й постає таким улюбленим простором – і не тільки через позитивний досвід, але й негативний. Відстань часу в текстах аналізованих письменників не тільки ідеалізує минуле, яким би воно не було, але й простір, пов'язаний із ним.

Література

1. Ассман А. Простори спогаду. Форми та трансформації культурної пам'яті / А. Ассман ; пер. з нім. К. Дмитренка, Л. Доронічевої та О. Юдіної, за наук. ред. О. Юдіна. – К. : Ніка-Центр, 2012. – С. 258.
2. Башляр Г. Избранное : Поэтика пространства / Г. Башляр ; пер. с франц. Н. В. Кисловой, Г. В. Волковой, М. Ю. Михеева. – М. : «Российская политическая энциклопедия» (РОССПЭН), 2004. – С. 16.
3. Нора П. Всемирное торжество памяти / П. Нора ; пер. з франц. М. Сокольської // Неприкосновенный запас. Дебаты о политике и культуре. – 2005. – № 2–3 (40–41). – С. 37–51.